

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL MEDYA PLATFORMLARININ ORTAOKUL DÜZEYİNDEKİ
ÖĞRENCİLERİN DİNİ İNANÇ VE DAVRANIŞLARINA ETKİLERİ

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan
Zeynep YURTTÜRK

DENİZLİ, 2024

T.C.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**SOSYAL MEDYA PLATFORMLARININ ORTAOKUL DÜZEYİNDEKİ
ÖĞRENCİLERİN DİNİ İNANÇ VE DAVRANIŞLARINA ETKİLERİ**

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Zeynep YURTTÜRK

Proje Danışmanı: Doç. Dr. İsmail ŞİMŞEK

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Tezsiz Yüksek Lisans Programı: Manevi Destek ve Rehberlik

ZEYNEP YURTTÜRK tarafından hazırlanan “SOSYAL MEDYA PLATFORMLARININ ORTAOKUL DÜZEYİNDEKİ ÖĞRENCİLERİN DİNİ İNANÇ VE DAVRANIŞLARINA ETKİLERİ” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığında hazırlanmış olup **09.01.2024** tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi İslam İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Manevi Destek ve Rehberlik tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman

Doç. Dr. İsmail ŞİMŞEK

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .....tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Zeynep YURTTÜRK

ÖNSÖZ

21. yüzyılda teknolojik ilerlemelerle birlikte insan hayatının ayrılmaz unsurlarından birisi de hiç şüphesiz sosyal medya platformları olmuştur. Dijitalleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte insanın kaynağı belli olmayan bilgi sarmalı ile kuşatılması birçok olumsuz durumu da ortaya çıkarmıştır. Bu olumsuz durumdan en çok etkilenen toplumsal grup ise öğrenciler olmuştur. Özellikle doğru olmayan yanıltıcı bilgilerin yaygınlaşması, beğenilme ve onay görme isteği ortaokul seviyesindeki çocukların inançları üzerinde de etkili olmaktadır. Bu bağlamda bu projede ortaokul dönemindeki öğrencilerin dini inançları üzerinde sosyal medyanın etkileri ve alınması gereken önlemler önem kazanmaktadır. Bu nedenle projede sosyal medya platformlarının ortaokul düzeyindeki öğrencilerin dini inanç ve davranışlarına etkileri konusu ele alınıp değerlendirilmiştir.

Bu proje çalışmasını yaparken her zaman bilgisiyle ve desteğiyle yol gösteren Doç. Dr. İsmail ŞİMŞEK hocama, yazım sürecindeki teknik desteği için Dr. Arş. Gör. Yasin BOSTANCI hocama, bu süreçte beni yalnız bırakmayan yol arkadaşlarım Tuba AKGÜN ve Firdevs GÜLBAĞCI hocalarıma, manevi desteği için Seher ŞİMŞEK hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Zeynep YURTTÜRK

Denizli – 2024

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: Sosyal Medya Platformlarının Ortaokul Düzeyindeki Öğrencilerin Dini İnanç Ve Davranışlarına Etkileri	
Projeyi Hazırlayan: Zeynep YURTTÜRK	Danışmanı: Doç. Dr. İsmail ŞİMŞEK
Kabul Tarihi: 09.01.2024	Sayfa Sayısı: vii + 21
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Günümüzde sosyal medya platformları, milyonlarca insanın fikir alışverişi yapmasını, bilgi paylaşmasını ve iletişim kurmasını sağlayan güçlü araçlardır. Ancak, sosyal medya platformlarının bu özellikleri inançlar üzerindeki etkisini de ortaya çıkarmaktadır. Bu platformlarda var olan hızlı bilgi akışı, yanıltıcı veya eksik bilgilerin de hızla yayılmasına yol açabilmektedir. Bu durum, bireylerin inançlarını şekillendirme sürecini etkileyebilmektedir. Özellikle karakter gelişimi tam olarak tamamlanmamış ve gelişim döneminde olan ortaokul düzeyindeki çocuklara etkisi göz ardı edilmemelidir. Sosyal medya, beğeni, paylaşım ve takip gibi etkileşimlerle doludur. Küçük yaşta bireyler, bu etkileşimler aracılığıyla kendilerini onaylanmış hissederek kendi değerlerini sadece başka insanların onayına dayandırabilir ve bu durum da inançlarını kolayca değiştirebilmelerine yol açabilir. Bizim bu çalışmadaki amacımız sahte veya yanıltıcı bilgilerin, beğenilme ve onay görme isteği yoğun olan ortaokul seviyesindeki çocukların inançlarını nasıl etkileyebileceğini ortaya koymak ve bu konuda nasıl bir önlem alınabileceği üzerinde durmaktır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Platform, Çocuk, İnanç, Din, Etki, Etkileşim.	

Title of the Project: Effects of Social Media Platforms on Religious Beliefs and Behaviors of Secondary School Students	
Author: Zeynep YURTTÜRK	Supervisor: Doç. Dr. İsmail ŞİMŞEK
Date: 09.01.2024	Nu. of pages: vii + 21
Department: Philosophy and Religious Studies	Subfield: Spiritual Support and Guidance
<p>Today, social media platforms are powerful tools that enable millions of people to exchange ideas, share information and communicate. However, these features of social media platforms also reveal their impact on beliefs. The rapid flow of information on these platforms can also lead to the rapid dissemination of misleading or incomplete information. This situation can affect the process of shaping individuals' beliefs. Its effect should not be ignored, especially on secondary school children whose character development has not been fully completed and who are in the developmental period. Social media is full of interactions such as likes, shares and follows. Young individuals may feel validated through these interactions and base their own values solely on the approval of other people, which may lead them to easily change their beliefs. Our aim in this study is to reveal how false or misleading information can affect the beliefs of secondary school children who have an intense desire to be liked and approved, and to focus on what precautions can be taken in this regard.</p>	
Keywords: Social Media, Platform, Child, Belief, Religion, Effect, İnteraction.	

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	vii
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Sosyal Medya Kavramı ve Özellikleri	4
1.2. Sosyal Medyanın Ulaşılabilirliği.....	5
1.3. Sosyal Medyanın Olumlu Yönleri.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Ortaokul Düzeyindeki Çocuklarda Din Algısı	10
2.2. Sosyal Medyanın Dini İnanca Etkisi	12
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	17
KAYNAKÇA	20

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bot	: robot
Mn.	: milyon
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TV	: Televizyon
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
Vb.	: ve benzeri
Vd.	: ve diğerleri
Yay.	: yayınları

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Küreselleşen dünya üzerinde teknolojik gelişmelerin her geçen gün yenilenerek artması bir takım sonuçları da beraberinde getirmiştir. İnsanın yaratılış gereği sosyal bir varlık olarak ihtiyaç duyduğu iletişim tarihte hiç olmadığı kadar genişleme ve gelişme içerisindedir. Gelişen teknik, ulaşım ve haberleşme araçları sayesinde dünyamız küçüldü ve ülkeler arası mesafeler kısaldı. Böylece yeryüzünün herhangi bir yerinde meydana gelen üzücü veya sevindirici, bazen de düşündürücü bir olay, diğer bölgelerde yaşayan insanlara medya aracılığıyla anında duyurulmakta, o insanlar da sanki olay mahallinde yaşıyorlarmış gibi hadisenin tesiri altında kalmaktadırlar.¹

Günümüzde hızla gelişen teknoloji ile birlikte iletişim ve bilgi paylaşımı alanlarında önemli değişimler gözlemlenmektedir. Bu değişimlerin en önemli öncüsü sosyal medya olarak tanımlayacağımız internet aracılığıyla herkesin birbirine rahatça ulaşabildiği kanallardır. Herhangi bir yaş, eğitim, statü sınırlaması olmadan herkesin çok rahat ve kolay bir şekilde kullanabildiği bu mecralar, faydalarının yanında birçok zararı da barındırmaktadır. Nitekim bilişsel gelişimini henüz tamamlamamış yaş grubundaki çocuklar için de bir sınırlandırma bulunmamaktadır. Her ne kadar üyelik için yaş sınırı olsa da bunun için bir kontrol mekanizması bulunmadığı için her yaş grubundan çocuk-yetişkin insan rahat bir şekilde kullanabilmektedir.

Kullanım ve ulaşım imkânı oldukça kolay olan bu iletişim ortamları internetin icat edilmesinden sonra toplumu etkileyen hatta değişim ve dönüşümü mecbur hissettiren en önemli mekanizmalardan biri haline gelmiştir. İnternetin kullanımıyla başlayan küresel değişimin son noktalarından biri olan sosyal medya araçları, zaman ve mekân algılarını yok ederek bireysel ve toplumsal hayatın yeniden yorumlanmasını sağlamışlardır. Bu sebeple küresel bir ağ akışı içerisinde gerçekleşen bu yeni sürecin tanımlanması ve anlaşılmasına olanak sağlayan en anlamlı toplum tanımı “ağ toplumu ”dur. Manuel Castells bu durumu “bireyler artık küresel ve yerel olarak örülmüş, birbiriyle bağ(ıntı)lı ağ toplumu içinde yaşamaktadır” şeklinde ifade etmektedir.²

---

¹ Halit Güler, *Medyada İslam Ve İslam İmajı*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 36.

² Mustafa Çalışkan - Yunus Mencik, “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, *Akademik Bakış Dergisi* 50 (Ağustos 2015), 257.

Dipsiz bir kuyu olarak tarif edebileceğimiz internet âleminde, sosyal medya söz konusu olunca şüphesiz ki meçhul bir alana adım atıyoruz.³ Fakat gerçek dünyaya döndüğümüzde psikolojik, biyolojik ve sosyolojik pek çok alana etki ettiğini ifade edebiliriz. Sosyal medyayla birlikte insanoğlunun medyayla ilişkisi yeniden şekillenmiştir.⁴ Daha önceden tek yönlü bir yayın akışı diyebileceğimiz haber kaynakları varken, internetin ve devamında sosyal medyanın hayatımıza girmesiyle medya algımız büyük bir değişime uğramıştır. Nitekim gündüz kuşağı programlarında, ana haber bültenlerinde sunulan olayların kaynağına inildiğinde sosyal medya ortamlarının ne kadar etkili olduğu karşımıza çıkmaktadır. Genellikle çocuklar ve gençler arasında yaygınlaşan bir “internet dili” meydana çıkmış, bunun sonucunda birkaç dilin karıştırılmasıyla oluşturulan ve sözlükte anlamı olmayan birçok terim kullanılmaya başlanmıştır. Bu terimleri kullanmayanlar akran zorbalığına maruz kalarak kendisini yetersiz hissetmektedir.

Toplumların, kendilerini etkisiz bir alıcı olarak gören radyo, tv, gazete gibi tek yönlü iletişim araçlarından sosyal medya araçlarına yönelmeleri, birçok konuda yeni bilişsel çalışmalar yapılmasını gerektirmektedir. Dünyada soğuk savaşın yerini sanki medya almış ve kendisini ünitelerinin hiçbirini dışarıda bırakmadan bir süper güç olarak kabul ettirmiştir.⁵ Bu süper güç dünya genelinde birçok değişikliği de beraberinde getirmiştir. Sosyal medya kanalları toplumsal birçok değişikliğe sebep olmuş hatta toplum açısından anormal kabul edilen birçok davranış normalleşmiştir.

Sosyal medya dediğimiz başta facebook, instagram, x gibi platformlarda var olan bot hesaplar (gerçek profiller gibi görünen ancak aslında bir algoritma tarafından yürütülen otomatik sosyal medya hesapları) gerçeği yansıtmayan birçok dini içerik üretmekte ve paylaşabilmektedir. Bu da inanç noktasında olgunlaşmamış bireyler için tehlikeli bir hal almaktadır. Sınırı olmayan sanal dünya, dinin koymuş olduğu sınırları veya dini değerleri de basitleştirebilmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz “internet dili” bazen alaycı bir üslup haline gelerek, dini inanç ve ibadetler konusunda birçok inançlı bireyi de etkileyebilmektedir. Bu noktada henüz bilişsel gelişimini tamamlamamış ve

---

³ Dominic Pettman, *Sonsuz Dikkat Dağınıklığı*, çev. Yunus Çetin (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2017), 15.

⁴ Osman Varsak, “Sosyal Medyanın Dinî Yaşantıya Etkileri: Bursa İl Merkezindeki Lise Öğrencileri Örneği”, *Din ve Bilim - Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 5/1 (30 Haziran 2022), 87-108.

⁵ Güler, “Medyada İslam Ve İslam İmajı”, 34.

olgunlaşmamış yaş grubunda yer alan çocuklar sorgulama ve kavrayabilme konusunda yeterli olmadığı için dini inançları zarar görmektedir.

Sosyal medyanın ulaşılabilirliği, akıllı telefonların yaygınlaşarak yaş grubu fark etmeksizin kullanılabilirliği ve en önemlisi ebeveyn ihmalkârlığı neticesinde birçok zararları meydana çıkmaktadır. Bizim bu çalışmamızın amacı ortaokul düzeyindeki çocukları temel alarak sosyal medyanın dini inanç üzerindeki etkisini ortaya koymaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Sosyal Medya Kavramı ve Özellikleri

Sosyal medya sözlükte; genel ağda oluşturulan sosyal ağlar üzerinden kullanıcılar arasında görsel ve işitsel malzeme paylaşımını, bilgi aktarımını, haberleşmeyi sağlayan iletişim ortamı şeklinde geçmektedir.⁶ Aynı zamanda sosyal medya kişilerin sanal ağ üzerinden yer ve zaman fark etmeksizin fikir ve düşüncelerini belirtmelerine olanak tanıyan, internetin sunduğu tüm imkânları sınırsız kullanım alanı sağlayan interaktif bir ortamdır.⁷

Sosyal medya, bazı insanların toplum içinde sosyalleşmekten kaçtığı, kendi kendine yalnız kalmayı tercih ettiği ve daha çok izleyici olduğu bir ortamken bazıları içinse sosyalleşmek, sosyal gruplar içinde takdir görmek ve takip edilmek isteğinin sonucu şeklinde ortaya çıkabilmektedir. İnsanların, gündelik hayattan kaçmak, bilgi edinmek, eğlenmek, iletişim kurmak, vakit geçirmek gibi isteklerini diğer insanlarla etkileşim kurarak gideren sosyal medya; günümüzde insanları en hızlı şekilde ve en fazla oranda saran bir araç haline gelmiştir.⁸

Sosyal medya geleneksel medya dediğimiz radyo, tv, gazete ve dergi gibi iletişim araçlarından farklıdır. Sosyal medyada kullanıcılar kendi ürettiklerini ya da başka sitelerden kopyaladıklarını paylaşabilmektedir ve bu paylaşımlar beğeni aldığı anda kullanıcıya haz vermektedir. Sosyal medyada yer alan içerikler ya kullanıcılar tarafından üretilebilmekte ya da başka sitelerden kopyalanabilmektedir.⁹ İçeriklerin herkes tarafından oluşturulabilmesi veya herhangi bir yerden kopyalanarak paylaşılabilmesi, içeriğin güvenli ya da gerçekçi olup olmadığı konusunda şüphelidir.

Sosyal medyanın geleneksel medya araçlarından en önemli farklarından biri de canlı paylaşımların aynı anda dünyanın her yerinde takip edilebilir ve paylaşılabilir olmasıdır. Karşılıklı iletişimin oluşturduğu etkileşim seviyesi geleneksel medyanın çok üzerindedir. Sosyal medyanın gün geçtikçe artan gücü çevrimiçi kullanım sağlayan

---

⁶ “TDK Sözlüğü” (Erişim 05 Aralık 2023).

⁷ Çalışkan - Mencik, “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, 258.

⁸ Çalışkan - Mencik, “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, 258.

⁹ Çalışkan - Mencik, “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, 262.

nüfusun artmasıyla doğru orantılıdır. Bu durum geleneksel medyanın gücü giderek azaltmakta, kontrol merkezden tabana, tekilden çoğula geçmektedir.¹⁰

Ülkemizde başta facebook, instagram, twitter, whatsapp, youtube olmak üzere birçok sosyal medya platformu kullanılmakta, kullanım amacı olarak ise daha çok zaman geçirmek (%43), arkadaşlık kurmak (%9), oyun oynamak (%10), sohbet etmek (%18), kendini tanıtmak (%10) ve arkadaşlarını takip etmek (%10) ön plana çıkmaktadır.¹¹ İnternet dediğimiz sanal bağlantının hızla artması ve teknolojik cihazların çeşitlenmesi bu platformlara ulaşımı kolaylaştırmıştır. Akıllı cihazların hayatın her alanında işimizi kolaylaştırdığı kaçınılmaz bir gerçektir. Fakat bu kolaylıkların yanında bu platformlar özellikle küçük yaş gruplarının bilinçsiz kullanımıyla istenmeyen sonuçlara yol açabilmektedir.

Sosyal medyada sunulan bilgiler sınırsız, kullanım oranı ise fazladır. Fakat mahremiyet önceliği yoktur. Sosyal medya kanallarının bireylere sunduğu birtakım gizlilik ayarlamaları olsa da risklerin sosyal medyayı kullananlar arasında bilinmemesi ve önemsenmemesi nedeniyle yaptıkları paylaşımlar açık sunulmakta ve gizlilik sınırlaması getirilmediği için de paylaşımlarına ve verilerine çok kolay ulaşılmaktadır.¹² Bu sebeple özellikle küçük yaştakiler başta olmak üzere bilişsel gelişimini tamamlamamış olan çocukların kullanımını sınırlandırılmalı ve mutlaka ebeveyn veya bir yetişkin kontrolünde olmalıdır.

1.2. Sosyal Medyanın Ulaşılabilirliği

Çağımızın en ulaşılabilir iletişim aracı haline gelen sosyal medyanın ulaşılabilir olmasının en büyük sebebi çok hızlı ve ucuz olmasıdır. Genel olarak az veya sıfır maliyette kullanılmaktadır.¹³ Ayrıca yaş, eğitim, tecrübe vb. özellikler olmaksızın herkes içerik üretebilir, paylaşabilir veya katkıda bulunabilir. Doğal olarak bu içerikleri izleyen, belleğine kaydeden veya yorumlayıp beğenen kişiler için de bir sınır yoktur.

İnternetin getirdiği yeniliklerin dikkat çekici olması internete daha fazla girme ihtiyacını meydana çıkarmıştır. Gündelik hayatta kendini ifade edemeyen bireyler sosyal

---

¹⁰ Çalışkan - Mencik, "Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya", 262.

¹¹ Varsak, "Sosyal Medyanın Dini Yaşantıya Etkileri", 2022, 89.

¹² Çiğdem Çalapkulu - Fatma Alp, "Dijital Ebeveynler İle Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8/2 (2020), 135.

¹³ Çalışkan - Mencik, "Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya", 262.

ortamlarda kendilerini rahatlıkla ifade etmekte, anında geri bildirim ve etkileşim almaktadırlar.¹⁴

Sosyal medya gün geçtikçe sayısını ve çeşitliliğini arttırmaktadır. Aynı zamanda sosyal medya platformlarının sayısıyla birlikte bu platformları kullanan insan sayısı da artmaktadır. Nitekim 2022 yılında elde edilen verilere göre dünya genelinde 4.75 milyar insan, sosyal medya platformlarını kullanmaktadır. Oldukça yüksek düzeyde olan bu sayı, dünya nüfusunun neredeyse %60'ına denk gelmektedir.¹⁵ Çocuklar bazında yapılan TÜİK araştırmalara göre ise internet kullanım oranı 6-15 yaş grubundaki çocuklar için 2013 yılında %50,8 iken 2021 yılında %82,7 olmuştur. İnternet kullanımı cinsiyete göre incelendiğinde; 2013 yılında %53,7 olan erkek çocukların internet kullanım oranının 2021 yılında %83,9'a, 2013 yılında %47,8 olan kız çocuklarının internet kullanım oranının ise 2021 yılında %81,5'e yükseldiği görülmüştür.¹⁶

2020 yılının Mart ayında başlayan ve yaklaşık 1,5 yıl süren salgın ve eve kapanma dönemi sosyal medya kullanım oranlarının artmasındaki en önemli etmen olarak gösterilebilir. Çünkü daha önce akıllı telefon, tablet veya bilgisayar kullanımı sınırlı olan çocuklar, bu dönemde eğitimin de çevrimiçi olması ve evde vakit geçirecek aktivite bulamamaları sebebiyle vakitlerinin büyük bir bölümünü teknolojik cihazlarla geçirmek durumunda kaldılar. Bu durum salgın süresince görüşemedikleri arkadaşlarıyla sosyal medya üzerinden iletişim kurmayı öğrenmelerine ve öğrendiklerini de geliştirmelerine sebep olarak daha önceden çok aşina olmadıkları platformların kullanımını alışkanlık haline getirmelerine olanak sağladı. Küresel salgın, internet kullanımını çocuklar için riskli olmaktan ziyade sıradanlaştırarak yaşamlarının olağan bir parçası haline dönüştürmüştür. Ekran karşısında internet aracılığıyla yüz yüze etkileşim, popüler bir kişilerarası bağlantı biçimi haline dönüşmüştür.¹⁷

Çocuklar bazında gerçekleştirilen geniş çaplı bir araştırmanın sonuçları, internette oyun oynamak ve sosyal ağ sitelerini kullanmak ile amaçsız bir şekilde internet kullanımı davranışı arasında güçlü bir ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu durum günümüzde internet

---

¹⁴ Çalapkulu - Alp, "Dijital Ebeveynler İle Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi", 134.

¹⁵ Teknoloji.org, "Sosyal Medya İstatistikleri" (Erişim 30 Kasım 2023).

¹⁶ "Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması", 22 Aralık 2021.

¹⁷ Alev Üstündağ, "Çocukların Sosyal Medya, Akıllı Telefon ve Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Bağımlılık Dergisi* 23/3 (30 Eylül 2022), 317.

bağımlılığının yanında sosyal medya bağımlılığının da giderek büyüyen bir başka sorun olduğunu göstermektedir.¹⁸ Bu bağımlılık zihinsel ve psikolojik bir değişim meydana getirebilmektedir. Sürekli ekrana maruz kalan çocuklarda ortaya çıkan dikkat dağınıklığı, okuduğunu anlayamama gibi durumlar dışında kendini kabul ettirme dürtüsüyle akran zorbalığı veya aile içi çatışmalar yaşanabilmektedir.

Sosyal medya ulaşılabilirliğinin kolay olması sebeplerinin başında ilgisiz ebeveyn tutumu olduğu söylenebilir. Sanal dünyanın sonsuz boşluğunda kaybolan çocukların sorumluluğunun en büyük payı anne ve babada olmalıdır. Sınırsız kullanım hakkı tanımak veya hangi platformlarda gezdiğini, vakit geçirdiğini, hangi ekran zorbalıklarına maruz kaldığını takip etmek ebeveynin sorumluluğundadır. Özellikle tam olarak soyut düşünme dönemine geçmemiş olan çocuklar için sanal dünya kontrolsüz ve tehlikelidir.

Teknolojik yeniliklerin sonucuyla birlikte çocuk, karşısına çıkan bilgi ve içerikleri nasıl kullanacağını bilemez.¹⁹ Dijital dünya ebeveynlere dijital ebeveynlik görevi yükler. Dijital ebeveynler içinde yaşadığımız dijital çağın farkında olan ve ona göre çocuğunu yetiştiren, bilgilendiren, bilinçli olan anne ve babalardır. Dijital çağa uygun olarak çocuklarını eğitirler, çocuklarına yabancı kişilere kişisel bilgilerini vermemeleri konusunda uyarırlar, çocuklarının gezdikleri yerleri, izledikleri programları bilirler, sosyal medyada gezinirken çocuklarını denetlerler ve çocuklarını internette kontrolsüz bir şekilde bırakmazlar.²⁰ Sosyal medyanın tamamen zararlı olduğunu, olumlu yönlerinin bulunmadığını söylemek tabii ki doğru olmayacaktır.

1.3. Sosyal Medyanın Olumlu Yönleri

Gelişim ve değişim sosyal medya platformlarının vazgeçilmezlerindedir. Her geçen gün kullanıcı sayısı artarak katlanırken erişim ve etkileşim de artmaktadır. İnternetin kullanılmaya başlandığı ilk zamanlarda insanların internete erişimi sadece bilgisayar üzerinden ve günde belli saatler olabilmekteydi. Günümüzde ise akıllı telefonların gelişmesiyle yirmi dört saat çevrimiçi bağlanılan sosyal medya insanların

---

¹⁸ Üstündağ, “Çocukların Sosyal Medya, Akıllı Telefon ve Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, 318.

¹⁹ Çalapkulu - Alp, “Dijital Ebeveynler İle Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi”, 135.

²⁰ Çalapkulu - Alp, “Dijital Ebeveynler İle Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi”, 135.

yaşam alanı haline gelmiştir.²¹ Bu yaşam merkezinde sosyal medyanın bireysel ve toplumsal birçok olumlu yönünden bahsedilebilir.

Sosyal medyanın en önemli faydası bilgi akışıdır. Geleneksel medyada yapılan tek yönlü paylaşım ve iletişim sosyal medyada sınırsızdır. Dünyanın neresinde olursa olsun yaşanan her olay, haber niteliği taşıyan veya taşımayan her durum, sosyal medya kullanıcılarının anında haberdar olmasını sağlamaktadır. Örneğin X platformunda paylaşılan bir haber veya atılan tweet gündem oluşturarak, gerçek dünyada bir araya gelmesi mümkün olmayan kitleleri aynı fikir üzerine birleştirebilmektedir. Bu da toplumsal birlikteliği sağlayabilmektedir. Sosyal medya, gerçek hayatta örgütlü bir toplumsal hareketin haberleşmesi ve örgütlenmesi anlamında kolaylık sağlayan bir araç olarak işlev görebilmektedir.²²

Sosyal medya, bireyin içinde yaşadığı toplum ile bütünleşmesini sağlamaktadır. Toplumsal birleşmeyi etkin bir biçimde katılmak için mecburi bir bilinçlenmeyi kolaylaştıracak ortak bir bilgi ve düşünce formu oluşturmaktadır. Sosyal medya aracılığı ile yeni arkadaşlıklar edinmek çok kolaylaşmıştır. Gençler bu sayede çevresini geliştirmekte ve yeni arkadaşlıklar kurmaktadır, böylelikle özgüvenleri güçlenmektedir.²³

Sosyal medya platformları toplumsal hareket etmenin öncülerindedir. Yakın zamanda yaşadığımız 6 Şubat depremi sonrası oluşan birlikteliğin oluşmasında, yardım kampanyalarının düzenlenmesinde ve birçok insanın gönüllü çalışan olarak bizzat görev almasında bu platformlarının etkisi görmezden gelinemez. Ayrıca haberin kaynağına ulaşmaya çalışan gazetecilerin de işini kolaylaştırdığı söylenebilir. Gerek postlardan gerekse hastag kullanımı ile sosyal medya platformlarında kullanıcı olan kişilerin kendi paylaşımlarını üreterek etkileşim içine girme durumları muhabirler için de önemli bir kaynak olmalarını sağlamaktadır.²⁴

Doğru ve güvenilir kaynaklardan bilgi edinme noktasında da sosyal medya platformlarının etkisi büyüktür. Kişisel gelişim, eğitim, kültür, sağlık, sosyalleşme gibi

---

²¹ Çalışkan - Mencik, "Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya", 263.

²² Çalışkan - Mencik, "Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya", 264.

²³ Sami Şener, "Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi", *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 5/3 (23 Aralık 2021), 537.

²⁴ Ülkü İlgi Eldem Anar, "Sosyal Medya Ortamında Yer Alan Afet Haberlerinde Etkileşim; İzmir Depremi Örneği", *Turkish Online Journal Of Desing Art And Communication* 11/3 (01 Temmuz 2021), 1134.

dünyanın neresinde olursa olsun kullanışlı bilgileri edinme ve deneyimleme noktasında sosyal medyadan faydalanılabilir. Eğitim açısından ele aldığımızda teknolojinin bu denli gelişmediği dönemle şu an arasında bir kıyaslama yaparak sosyal medyanın faydasını örnek verebiliriz. Artık herhangi bir konu hakkında bilgi edinmek internet aracılığıyla ne kadar kolay ve hızlıysa, eğitim almak veya eksik olduğun konuyu öğrenmek için örneğin; youtube videolarından, instagramda paylaşılan içeriklerden yararlanmak da öyle kolay ve hızlıdır.

Öğrenci ve öğretmen arasındaki iletişimi de kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır. Whatsapp üzerinden bilgi akışı, görüntü veya video paylaşımı ulaşılabilirliği kolaylaştırmaktadır. Sosyal medyanın, sosyal ağlar sayesinde bilgiye kolay ulaşma, bilgi paylaşımı, bilgileri inceleme gibi faydaları vardır. Dünyanın farklı yerlerine ulaşabilmeleri, öğretmen ve sınıf arkadaşlarıyla etkileşim halinde olması bilgiye erişim ve öğrenme isteklerini artırmaktadır.²⁵

Sosyal medya platformları sosyalleşme konusunda yeterince aktif olamayan veya çekingen davranan insanlarda bir özgüven oluşturabilmekte ve toplum içerisinde sosyalleşmesini sağlayabilmektedir. Sosyal medya kendisi aracılığı ile yeni arkadaşlıklar edinmeyi kolaylaştırmaktadır.²⁶

Diğer taraftan birçok insan sosyal medya platformları sayesinde ticaret yaparak geçimini sağlar hale gelmiştir. Enformasyon çağını yaşadığımız bu yüzyılda ticari faaliyetlerin bir kısmı iş yeri açmadan evden alışveriş yapma imkânı sunmaktadır. Bu bağlamda işçi ve diğer tüketim giderleri olmadan ürünler daha ucuza elde edilip dolayısıyla müşteriye daha ucuza satılmaktadır.²⁷ Birçok insana iş imkânı doğmuş, birçok insan için ekonomik rahatlama sağlamıştır.

Bahsettiğimiz bütün bu sosyal medyanın olumlu yönlerinden faydalanmak tabii ki bilinçli ve amacına uygun kullanımla olacaktır. Bu noktada özellikle çocukların kullanımının gözetim ve takip altında olması, gençlerin de bilinçlendirilmesi çok önemlidir.

---

²⁵ Şener, “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”, 536.

²⁶ Şener, “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”, 537.

²⁷ Çalışkan - Mencik, “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, 263.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Ortaokul Düzeyindeki Çocuklarda Din Algısı

İnsan fitratı gereği bir varlığa inanma ihtiyacı içerisindedir. Doğuştan Allah'a inanmaya ve dini inancı kabullenmeye elverişli yaratılmıştır. Çocuk psikolojisi üzerinde yapılan araştırmalar da çocuğun ruhen dine yabancı olmadığını ortaya koymuştur.²⁸ Her çocuk kendiliğinden gelen bir duygu ile bağlanma, sığınma eğilimi içerisindedir. Bu bağlamda, sığınma ihtiyacı öncelikle anne-baba ilişkilerinde yoğunlaşmıştır. Çeşitli olaylar karşısında bunalan, ümitsizliğe kapılan, ölçüsünü, dengesini kaybeden insan bir destek ve sığınak ararken dine ihtiyaç duyar.²⁹

Çalışmanın bu kısmında ele alınan ve "din algısı" şeklinde kullanılan kavram bireylerin dinle ilgili düşünce ve inançlarını ifade eder. Din algısı; kişinin kendi dini inançları, değerleri ve dünya görüşü hakkında nasıl düşündüğünü ve hissettiğini anlamak için kullanılır. Bu kavram, bir kişinin dinle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve dinin hayatında nasıl bir rol oynadığını belirlemektedir.

Ortaokul düzeyinde eğitim gören çocuklar genellikle gelişim dönemlerinden “son çocukluk” evresi dediğimiz gelişim döneminde yer almaktadırlar. Son çocukluk evresi, çocuğun aile ortamından çıkıp, sosyal çevreye karıştığı evredir. Bu evrenin sonlarına doğru çocuk, somut düşünme aşamasından soyut düşünme aşamasına geçer. Daha bilinçli ve gerçekçi din algısı oluşmaya başlar. Çocuk son çocukluk evresinde, dinin birtakım sorularını daha rahat anlamlandırmaya ve öğrenmeye, ahlaki konuları da kendine göre yorumlamaya başlar. Çocuğun çevresi ve anlayışı değişime uğrayarak genişler, onun için anlaşılabilir olan kavramlar yavaş yavaş açıklık kazanmaya başlar.³⁰ Bu dönem çocuk için kutsal kavramının oluşmaya, bir takım dini değerlerin oturmaya başladığı dönemdir.

Çocukların dini düşünce gelişimi üzerine yapılan araştırmalar, yaşa bağlı olarak dini düşüncenin gelişiminde sadece niceliksel bir farklılaşmanın değil aynı zamanda niteliksel bir değişikliğin de gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Bu anlamda gelişimsel basamaklar göz önünde bulundurularak, kişinin doğduğu andan itibaren farklı

²⁸ Eyup Şimşek, “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi IV 1* (2004), 211.

²⁹ Celalettin İcmeli, “Çocukta Dini Duygu”, *Konuralp Tıp Dergisi*, (2013), 70.

³⁰ Şimşek, “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi”, 214.

aşamalardan geçtiği, her aşamanın özelliklerinin ve ihtiyaçlarının farklı olduğu varsayılmıştır.³¹

Din algısı, bireyin çevresi, kültürü, aile geçmişi ve kişisel deneyimleri gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Son çocukluk evresinde olan çocuk, daha önceden sorgusuz, şüphesiz kabul ettiği birçok dini unsuru artık sorgulamaya başlamaktadır ve daha önceden kendisine öğretilen şekliyle inanırken bu dönemde akıl süzgecinden geçirerek kabul veya reddetmektedir.³² Çocuk için dini anlamada ve yorumlamada en önemli etken aile iken sosyal hayata karışmasıyla birlikte, ailenin etkisi giderek azalmakta ve çevre en önemli etken haline gelmektedir. Doğuştan itibaren çocukta potansiyel olarak hazır bulunan dini duygunun, teşekkülünde ve gelişmesinde, çevre büyük bir etkidir.³³ Çocuğun inancının renklenmesinde, şekil almasında kültür değerlerinin de etkisi vardır. Çevresinde ibadet yerlerinin bulunması, câmi, dinî kurslar, örgün eğitimde aldığı dersler, okuduğu kitap, gazete, yayınlar, görsel basım, radyo programları, sanat eserleri inanç duygularını zenginleştiren faktörlerdir.³⁴ Çocuğun içinde bulunduğu çevre belirli bir kültür çeşidinin özelliklerini yansıtır.

Ortaokul düzeyinde eğitim gören çocuklarda var olan din algısı arkadaşlarından ve öğretmeninden gözlemlediği dini yaşantıya göre şekillenebilmektedir. O zamana kadar ailesinden öğrendiği veya hiç bilmediği birçok dini unsurla karşılaşabilmekte ya da hâlihazırda var olan bilgileri değişebilmektedir. Bu değişim çocuğun daha çok merak etmesini ve sorgulamasını sağlamaktadır. Özellikle arkadaş grubu bu değişimdeki en güçlü etmendir. Yaş itibarıyla bu dönemdeki çocuklar ergenliğin de getirdiği değişimle aileden uzaklaşmaya ve dış dünyaya daha çok açılmaya başlamaktadır. O zamana kadar ailesinden öğrendiği birçok dini konu, özellikle de dini bir eğitim almadıysa, yeni karşılaştığı her fikirlerle sorguya açık hale gelmektedir. Bu sorgulamayı yaparken karşılaştığı bilgilerin doğru olması önemlidir. Nihayetinde yanlış yönlendirme ve bilgi kirliliği inancı üzerinde büyük kayıplara sebep olabilmektedir.

---

³¹ Aslıhan Atik, “Dini Gelişim Kuramlarına Din Eğitimi Bağlamında Genel Bir Bakış”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4/3 (27 Eylül 2015), 728.

³² Şimşek, “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi”, 214.

³³ Şimşek, “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi”, 211.

³⁴ İcmeli, “Çocukta Dini Duygu”, 71.

2.2. Sosyal Medyanın Dini İnanca Etkisi

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte yaşanan birçok yenilik din algısında da değişimi beraberinde getirmiştir. Teknoloji, dini bilgilerin ve inançların hızlı bir şekilde yayılmasına ve paylaşılmasına olanak tanımaktadır. İnternet, sosyal medya ve diğer iletişim teknolojileri, insanların daha önceden hiç haberdar olmadıkları farklı dinleri ve dini düşünceleri daha yakından tanımasını kolaylaştırmaktadır. Bu iletişim teknolojilerinin başında sosyal medya olarak isimlendirdiğimiz platformlar gelmektedir. En yaygın olarak kullanılanları youtube, instagram, x, whatsapp ve tiktok platformlarıdır. Hepsinin genel özelliği üretilen içeriği ve paylaşımı birçok insana ulaştırmak ve sonucunda beğeni, yorum veya gönderilen linkler üzerinden kazanç sağlamaktır.

Sosyal medya internet tabanlı bir uygulama olarak önemli bir eğilim yakalamıştır. Bu internet uygulama biçimleri, kullanıcılar ve kullanıcıların memnuniyetiyle haberdar ettikleri kişiler aracılığıyla, başvurular arasında giderek daha çok artan bir etkileşim sağlamaktadır. Sosyal medya, fotoğraf, video, metin ve medyaya ilişkin oluşumlar içererek çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca sosyal medya zaman ve mekân sınırlaması olmadan paylaşımın, tartışmanın esas olduğu bir insani iletişim şekli olarak değerlendirilmektedir.³⁵

Ortaokul dönemi yaş grubundaki çocuklarda sosyal medya kullanımı son yıllarda hızla artmaktadır. Bu artışın sebebinin bağlı olduğu birçok etken vardır. Genel olarak çocukların sosyal medya kullanma sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- a. **İletişim ve Sosyal Bağlantı Kurmak:** Çocuklar sosyal medyayı arkadaşlarıyla iletişim kurmak, onlarla bağlantıda kalmak ve sosyal ilişkilerini güçlendirmek için kullanabilmektedir.
- b. **Eğlence ve Zaman Geçirme:** Sosyal medya çeşitli ve eğlenceli içerikler, oyunlar ve videolar sunar. Çocuklar, bu platformları eğlenceli vakit geçirmek için kullanabilmektedir.
- c. **Öğrenme ve Bilgi Edinme:** Sosyal medya, çocukların farklı konularda bilgi edinmelerine ve yeni şeyler öğrenmelerine olanak tanımaktadır. Çocuklar eğitici

---

³⁵ Adem Korukcu vd, “Sosyal Medya ve Din: Facebook Örneğinde Dini İçerikli Paylaşımlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Sempozyum)*, (2015), 513.

içerikler, video dersler ve interaktif paylaşımlar aracılığıyla sosyal medyayı öğrenme amaçları için kullanabilmektedir.

- d. Kendini İfade Etme:** Bazı çocuklar, sosyal medyada kendi yaratıcı çalışmalarını paylaşarak veya ilginç içerikler oluşturarak kendilerini ifade etme fırsatı bulduğu için kullanmaktadır.
- e. Takip Etme ve Moda:** Çocuklar sosyal medyayı favori ünlülerini, sporcuları, sanatçıları veya ilginç konuları takip etmek için kullanmaktadır. Bu, onların güncel olayları, yeni eğilimleri ve popüler kültürü takip etmelerine olanak tanımaktadır.³⁶

Çocuklar sosyal medyada kendilerini daha rahat ifade etmektedir. Sanal dünyada kendilerini daha özgür hissetmelerinden dolayı ifade özgürlüğünden yararlanmaktadırlar. Fakat bu konunun riskleri de bulunmaktadır. Sosyal medyanın tamamen özgür bir platform olmaması ve gizlilik politikasının tam anlamıyla uygulanmaması risk taşımaktadır. Çocukların kendilerini sosyal medyada tamamen özgür hissetmeleri onları rahatlatırsa da sosyal medyanın görünmeyen iç yüzü özgürlükçü değildir. Çünkü gençler; farkında olmadan yanlış anlayış ve davranış kazanma durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir.³⁷ Bilgi kirliliğinin çok fazla olması, her türlü bilgiye kolay ve hızlı ulaşılabilir olması kişiyi araştırma yapmaktan uzaklaştırmaktadır. Bunun sonucunda gerçeği yansıtmayan birçok dini inanç veya ritüel adı verilen ayinler ortaya çıkabilmekte ve çocukların bu fikirlerin peşinden gitmesine sebep olabilmektedir.

Youtube sosyal medya platformlarının en yaygın kullanılan mecralarından birisidir. Bu platformda yer alan “Yer6 Film” ismindeki bir kanalda “İnançlar” başlıklı 12 video içeriği izlenmeye sunulmuştur.³⁸ Ortalama 1 Mn izlenmeye ulaşmış olan bu videoların erişiminde herhangi bir yaş sınırı veya erişim engeli olmadığı için her kesimden insan izleyebilmektedir. Ayrıca bu yayınların reklamı diğer platformlarda da yapıldığı için youtube izlemeyen fakat diğer sosyal medya araçlarını kullanan çocukların önüne akış içerisinde düşmektedir. Bu videoların içeriğine bakıldığında, farklı bir dine mensup veya ateist olduğunu ifade eden gençler görülmektedir. Sunucunun sorduğu

³⁶ Veysel Okumuş - Hanifi Parlar, “Çocukların Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ve Ebeveyn Tutumları”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 33 (2018), 357-368.

³⁷ Şener, “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”, 538.

³⁸ “İnançlar Programı” (Erişim 09 Aralık 2023).

sorulara kendince doğru olduğunu iddia ettiği cevaplar veren bu gençlerin aynı yaş grubundaki bireyler olmaları ve dağınık aile yapısına sahip olmaları dikkat çekmektedir. Bazıları açık açık ailesinin var olduğunu inkâr ederek farklı bir yaratılışının olduğunu savunmaktadır.³⁹ Bilgi birikimi ve dini bir alt yapısı olmayan çocuklar için bu örnekler, bilişsel gelişimi de tamamlanmadığı için çocukların yanlış inançlara yönelmelerine sebep olabilmektedir.

Sosyal medya ve din arasındaki ilişki çok yönlüdür. İnsanlar sosyal medyayı çeşitli amaçlarla kullanır, bu nedenle dinle ilgili içerikler de sosyal medyada geniş bir yelpazede bulunabilir. Ülkemizde öğretmen ve din eğitimcilerinin yaygın kanaatine göre internet ve sosyal medya olgusu oyun oynama, zaman öldürme ve gereksiz işlerin yapıldığı bir mecra olarak kabul edilmektedir. Günümüz çocuk ve gençlerinin en yoğun vasıta olarak kullandıkları bu uygulamaların, onların ilgi ve ihtiyaçlarına göre gözden geçirilmesi gerekmektedir.⁴⁰

Sosyal medya bireylerin bilgi, kanaat, tutum, duygu ve davranışları üzerinde büyük oranda bir etkileme gücüne sahiptir. Yalnızca bireyler değil, onların yanı sıra toplumsal gruplar, organizasyonlar, toplumsal kurumlar, kısacası bütün toplum sosyal medyanın gücünün etkileme alanının sınırları içindedir.⁴¹

Süleyman Demirel Üniversitesi Gençlik Araştırma Koordinatörlüğü tarafından gençler arasında yapılan bir araştırma sosyal medyada rol model alınan isimleri ortaya çıkarmıştır.⁴² Bu isimlerin genel olarak sosyal medyayı aktif kullanan ve sürekli göz önünde bulunan kimseler olması dikkat çekmektedir. Bu çalışma, gençler tarafından rol model alınan bu kişilerin paylaşımına sundukları içeriklerin veya yaptıkları konuşmaların kesin doğru şekilde kabul edilmesini ifade edebilmektedir. Bilişsel gelişimi gençlere göre daha az gelişmiş olan çocuklar için de rol model alınan kişiler, kendi düşüncelerinin değişimine etki etmektedir.

Günümüzde hayatı tüm yönleriyle kuşatan, hemen her alanda kullanıcılara yeni kapılar aralayan sosyal medya, dinî hayata yönelik de birçok imkân sunmaktadır. Dinî hassasiyetleri olan ya da kendilerini o şekilde lanse etmek isteyen sosyal medya

---

³⁹ “Unicornun Oğlu Programı” (Erişim 09 Aralık 2023).

⁴⁰ Korukcu vd., “Sosyal Medya ve Din”, 514.

⁴¹ Çalışkan - Mencik, “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, 270.

⁴² “Dijital Kuşakların Kanaat Önderleri Kimler? - Süleyman Demirel Üniversitesi” (Erişim 09 Aralık 2023).

kullanıcıları dinî duygu, düşünce veya eylemlerini sosyal medyada paylaşabilmektedir. Fakat bu tür paylaşımlar yapan kullanıcıların bu paylaşımları gerçekten samimi duygularla mı yoksa popülizm adına mı yaptıkları bilinmemektedir.⁴³ Bu durum birtakım dini unsurların, geçmişten günümüze kabul edilegelmiş kutsal yargıların ve hassasiyetlerin değersizleştirilmesine sebep olabilmektedir. İnanç noktasında daha önceden taviz verilemeyecek birçok konuda taviz vermek normalleşebilmektedir.

Sosyal medyanın güvenilirliği kesin değildir. Bununla birlikte çocuklarda farklı kültür, düşünce ve değerler sistemine özenme durumu başlatmaktadır. Bu durumun ardından çocukların düşünce yapıları değişmekte ve değerler sistemi zedelenmektedir. Sosyal medya toplumsal değerlerden, aile yapılarından ve gerçeklerden uzak oluşturulmuş bir araç haline gelmektedir.⁴⁴

Sosyal medyada sanal dini cemaatler kurularak katılımcıların dini sorgulama, tartışma ortamı yaratılmaktadır. Sadece bağlandığı ülke ile sınırlı kalmayan kullanıcılar uluslararası sosyal medyada bilgi alışverişinde yeni bilgiler öğrenme ve öğretme girişiminde bulunmaktadırlar. Sosyal medya kullanıcıları farklı coğrafyada yaşayan insanlarla iletişime geçerek farklı kültürler, inanışlar, yaşam biçimleri tanımaktadırlar. Hayatın tüm alanlarının gelişmesiyle gündün güne sosyal medya araçlarına yenileri eklenerek dünya küreselleşmede hız kazanmaktadır. Bu değişim evreleriyle küreselleşen dünyada farklı toplumları bir araya getirmektedir.⁴⁵

İnsan ilişkilerinde değer atfedilen, kutsal sayılan ya da uygunluk ölçütü olarak kabul edilen ahlaki ilkeler, yaşanan sosyal değişimle birlikte etkisini yitirmeye başlamıştır. Sosyal medya ve internet kullanımının artmasıyla birlikte söz konusu değerler de değişime uğramıştır.⁴⁶ Farklı kültürlerden ve inançlardan etkilenilerek farklı ibadet şekilleri ortaya çıkmıştır. Daha çok uzak doğu ülkelerinin inançlarında görülen yoga tarzı ibadetler İslam dini ile uyumlaştırılmaya çalışılmaktadır. Instagram üzerinden yayılan bir videoda yoga yaparak zikir çeken kadınlar görülmektedir.⁴⁷ Bu içeriklerin

---

⁴³ Varsak, “Sosyal Medyanın Dinî Yaşantıya Etkileri”, 96.

⁴⁴ Şener, “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”, 540.

⁴⁵ Çalışkan - Mencik, “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, 274.

⁴⁶ Varsak, “Sosyal Medyanın Dinî Yaşantıya Etkileri”, 93.

⁴⁷ “Yoga Görünümlü Zikir Video İçeriği” (Erişim 13 Aralık 2023).

yayılması ve izlenmede herhangi bir sınırın olmaması çocuklar üzerinde merak uyandırmaktadır.

Yine bir başka örnek, televizyon dizilerinin komşu ülkelere ihraç edilmesiyle başlayan Kore popüler kültürünün yayılması, kısa bir süre içerisinde ulusal ve bölgesel sınırları aşan bir Kore Dalgası (Hallyu) şeklini almış, uluslararası arenada küresel bir popüler kültür fenomeni olarak boy göstermeye başlamıştır.⁴⁸ Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla bu kültür aktarımı artmıştır. Çocukların okuduğu birçok kitapta veya izlediği dizi-filmlerde bu kültürün etkisi görülmektedir. Kültürün içinde var olan inanç yansımaları da çocuklara aktarılmaktadır.

İnternette yer alan dini bilgi, belge ve yayınlar iki tür altında kategorize edilmektedir. Birincisi "internette/sanal ortamda din": Bu tür yayınların amacı, herhangi bir din hakkında bilgi vermekle sınırlıdır. Takipçilere ilgili dinin inançların ilkeleri doktrinleri, sembolleri, ritüelleri, kurumları vb. hakkında bilgiler verilir. İkinci tür ise "internet/sanal ortam dini": Bu yaklaşımı temel alan siteler bir din hakkında sadece bilgi vermekle yetinmemekte, kendi mensuplarını eğitmeyi, sanal cemaatler oluşturmayı ve ilgili dinin mesajını diğer inanç mensuplarına iletmeyi, yani tebliği de amaçlamaktadırlar.⁴⁹ Propaganda aracı olarak kullanılan kanallar ve yayınlar bu ikinci türün konusu kapsamındadır. Özellikle toplum tarafından ilgi duyulan kişiler aracılığıyla bu propagandaların yapıldığını söylemek mümkündür.

---

⁴⁸ Sümeyye Asa, *Güney Kore Popüler Kültürünün (Hallyu) İmam Hatip Lisesi Öğrencilerine Etkisi Üzerine Bir Alan Araştırması* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 1.

⁴⁹ Korukcu vd., "Sosyal Medya ve Din", 511-512.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Toplumumuzun geleceği olan çocukların kazanacağı değerler, geleceği ve kültürel devamlılığı derinden etkilemektedir. Gençlerde değer oluşturma sürecine birçok nedenin etkisiyle birlikte özellikle son yıllarda varlığını çokça hissettiren sosyal medyanın etkisi büyüktür. Sosyal medyanın faydalı yönlerini göz ardı etmek mümkün değildir. Fakat bu faydalı yönleri sosyal medyanın kontrolsüz kullanılması sonucunda zararlı hale gelmektedir.⁵⁰ Geleneksel olarak toplumda görmeye alıştığımız, kültürün parçası olan birçok değer sosyal medya araçları ile erozyona uğramıştır. Mahremiyet, kanaatkârlık, fedakârlık, alçakgönüllülük, yardımlaşma ve dayanışma gibi geleneksel kültürümüzde önemli bir yeri olan değerler sosyal medya ile kısmen etkisini yitirmiştir.⁵¹

Sosyal medyayı, din konusunda uzman kişilerin, tercih etmeme yönündeki eğilim ve yönlendirmeleri, bir tercih olmakla birlikte, toplumu, özellikle de gençliği kuşatan bir alanın kontrolsüz bir biçimde kendi haline bırakılması ve etkili bir iletişim mecrasının gücünden mahrum kalınması anlamına gelmektedir. Bunun için sosyal medyanın din hizmetleri çerçevesinde kullanımında bir rehberliğe ihtiyaç bulunmaktadır. Zira dini, ahlaki ve kültürel zeminde yeni olan bu iletişim kanalının yapısal olarak ortaya çıkarabileceği mahzurlar ve içeriğin doldurulması açısından riskler mevcuttur.⁵²

Sosyal medyanın diğer medya organlarından en temel farkı yüksek oranda katılım, etkenlik ve etkileşim içermesidir. Gerçek sosyal hayatta mevcut bulunan ırk, din, dil, milliyet, coğrafya, eğitim seviyesi, gelir düzeyi, sosyo-ekonomik statü gibi farklılıkların sorgulanmadığı sosyal medya, bu özelliği sayesinde tüm kullanıcıları birleştirme ve kaynaştırma konusunda önemli bir araçtır.⁵³ Bu iletişim araçlarının çıkış yeri olan, uluslararası pazarda hem üretim olarak hem teknoloji olarak bunu kontrol eden gelişmiş ülkelerin insanlık arasında yaymaya çalıştığı bir ideolojiden söz edilmektedir.⁵⁴

---

⁵⁰ Şener, “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”, 551.

⁵¹ Varsak, “Sosyal Medyanın Dinî Yaşantıya Etkileri”, 105.

⁵² Korukcu vd., “Sosyal Medya ve Din”, 514.

⁵³ Ece Ünür - Didem Doğanyılmaz Duman, “Sosyal Kimlik Olarak İslam’ın Sosyal Medyaya Yansıması”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* XVI/3 (2016), 46.

⁵⁴ Sezer Akarcalı, “İslami Değerlerin Geleceği” (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay, 1997), 149.

Özellikle inanç ve değerler konusunda tüm dünyada yaşanan bir değişimin olduğu gözlemlenmektedir. Gençler arasında deizm, ateizm merakının artması, aile birliğinin eskiye nazaran bozulması, milli manevi değerlere saygının azalması gözlemlenen bazı değişimler arasındadır.

Sosyal medyada zararlı içeriklere muhatap olmanın düşünce ve değerler sisteminin çok daha kolay etkilenmesine sebep olma ihtimali vardır. Bu durum, çocukların derslerinde başarısızlıktan sorumluluklarını aksatmaya kadar birçok etkene sebep olmaktadır.⁵⁵ Sahip olunan platformlarda takip edilme isteği, beğenilme arzusu paylaşım yapma isteğini arttırmakta ve zihni meşgul etmektedir.

Özellikle belli dini konu ya da kavramların ana tema olarak öne çıkartıldığı sosyal medya uygulamaları zaman zaman çok yoğun katılımcı ilgisiyle karşılaşabilmektedir. Günün her saatinde bu mecraların takibi zor olmakla birlikte, buralarda ortaya çıkan algılar, anlamlar ve tanımlamalara dair uzman din eğitimcilerinin katkı sağlaması bir ihtiyaçtır. Böylelikle İslam'a dair önyargılı ve yanlış algıların önüne geçilebileceği gibi, kavramsal çerçevede ortaya çıkabilecek anlam kaymalarına da müdahale imkânı oluşacaktır.⁵⁶

Çocukları sosyal medyanın zararlı etkilerinden korumak için alınabilecek bir takım önlemler vardır. İlk olarak ailelerin çocuklarını bu konuda bilgilendirmeleri gerekmektedir. Çocuklarının üzerinde baskı kurmadan onları kontrol ettiklerini hissettirmeden çocuklarını takip etmeleri gerekmektedir.⁵⁷ Özellikle akıllı telefonda geçirdikleri süre, hangi platformları takip ettikleri aile tarafından bilinmelidir.

Okullar sosyal medya kullanımıyla ilgili eğitimler vermeli, sosyal medya okul hayatının bir döneminde ders olarak gösterilmelidir. Öğretmenlere ve ailelere sosyal medya hakkında seminerler düzenlenmeli, böylece veli ve öğretmenlerin bilinçlenmesi hedeflenmelidir. Çocukların çevresindeki her bir yetişkine bu konuda görev düşmektedir. Yetişkinler çocukları uyarmalı ve sosyal medyanın masum bir mecra olmadığını

---

⁵⁵ Şener, “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”, 543.

⁵⁶ Korukcu vd., “Sosyal Medya ve Din”, 514.

⁵⁷ Şener, “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”, 552.

anlatmalıdır.⁵⁸ Gereklî kamu otoriteleri tarafından düşünce ve değerler sistemini etkilemesi olası sosyal ağlara yaşı sınırı getirilmesi alınabilecek önlemlerdendir.

---

⁵⁸ Şener, “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”, 552.

KAYNAKÇA

- Akarcalı, Sezer. “İslami Değerlerin Geleceği”. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1997.
- Asa, Sümeyye. *Güney Kore Popüler Kültürünün (Hallyu) İmam Hatip Lisesi Öğrencilerine Etkisi Üzerine Bir Alan Araştırması*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Atik, Aslıhan. “Dini Gelişim Kuramlarına Din Eğitimi Bağlamında Genel Bir Bakış”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4/3 (27 Eylül 2015), 728. <https://doi.org/10.15869/itobiad.94744>
- Çalapkulu, Çiğdem - Alp, Fatma. “Dijital Ebeveynler İle Çocukların Sosyal Medya Kullanımı Üzerindeki Mahremiyet İlişkisi”. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8/2 (2020).
- Çalışkan, Mustafa - Mencik, Yunus. “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”. *Akademik Bakış Dergisi* 50 (Ağustos 2015). <http://www.akademikbakis.org>
- Eldem Anar, Ülkü İlgi. “Sosyal Medya Ortamında Yer Alan Afet Haberlerinde Etkileşim; İzmir Depremi Örneği”. *Turkish Online Journal Of Desing Art And Communication* 11/3 (01 Temmuz 2021), 1129-1147. <https://doi.org/10.7456/11103100/022>
- Güler, Halit. *Medyada İslam Ve İslam İmajı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- İçmeli, Celalettin. “Çocukta Dini Duygu”. *Konuralp Tıp Dergisi*.
- Korukcu, Adem vd. “Sosyal Medya ve Din: Facebook Örnekleminde Dini İçerikli Paylaşımlar Üzerine Bir Değerlendirme”. *Geçmişten Geleceğe Ahlâk (Sempozyum)*, 509-531.
- Okumuş, Veysel - Parlar, Hanifi. “Çocukların Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ve Ebeveyn Tutumları”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 33 (2018), 357-368.
- Pettman, Dominic. *Sonsuz Dikkat Dağılımı*. çev. Yunus Çetin. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2., 2017.
- Şener, Sami. “Sosyal Medyanın Gençlerin Düşünce ve Değerlerine Etkisi”. *Akademik Platform İslami Araştırmalar Dergisi* 5/3 (23 Aralık 2021), 529-553. <https://doi.org/10.52115/apjir.979579>
- Şimşek, Eyup. “Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Özellikleri Ve Din Eğitimi”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi IV* 1 (2004), 207.
- Teknoloji.org. “Sosyal Medya İstatistikleri”. Erişim 30 Kasım 2023. <https://teknoloji.org/sosyal-medya-istatistikleri/>
- Ünür, Ece - Duman, Didem Doğanyılmaz. “Sosyal Kimlik Olarak İslam’ın Sosyal Medyaya Yansımaları”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi XVI*/3 (2016), 37-61.
- Üstündağ, Alev. “Çocukların Sosyal Medya, Akıllı Telefon ve Oyun Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Bağımlılık Dergisi* 23/3 (30 Eylül 2022), 316-326. <https://doi.org/10.51982/bagimli.1004767>
- Varsak, Osman. “Sosyal Medyanın Dinî Yaşantıya Etkileri: Bursa İl Merkezindeki Lise Öğrencileri Örneği”. *Din ve Bilim - Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler*

- Fakültesi Dergisi* 5/1 (30 Haziran 2022), 87-108.
<https://doi.org/10.47145/dinbil.1116438>
- “Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması”, 22 Aralık 2021.
<https://data.tuik.gov.tr/>
- “Dijital Kuşakların Kanaat Önderleri Kimler? - Süleyman Demirel Üniversitesi”. Erişim 09 Aralık 2023. <https://w3.sdu.edu.tr//haber/11785/dijital-kusaklarin-kanaat-onderleri-kimler>
- “İnançlar Programı”. Erişim 09 Aralık 2023.
https://www.youtube.com/playlist?list=PLtUZQEDTJSDobHxr70t7ywaAxdwMswhI_
- Erişim 05 Aralık 2023. sozluk.gov.tr
- “Unicornun Oğlu Programı”. Erişim 09 Aralık 2023.
<https://www.youtube.com/watch?v=t5kmTAuG0EA>
- “Yoga Görünümlü Zikir Video İçeriği”. Erişim 13 Aralık 2023.
<https://www.instagram.com/reel/CzOaKmjMjaq/>